

Соціальні комунікації

УДК 021.027:004

Макарова Олена Ігорівна

молодший науковий співробітник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Макарова Елена Игоревна

младший научный сотрудник

Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского

Makarova Olena

Junior Researcher

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

БІБЛІОТЕКА СЬОГОДЕННЯ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

БИБЛИОТЕКА СЕГОДНЯ: ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ

LIBRARY TODAY: DEVELOPMENT TRENDS

***Анотація.** В статті розглянуто тенденції розвитку сучасних бібліотек зарубіжних країн. Представлено варіанти оригінальних дизайнерських рішень сучасних бібліотек в різних країнах і відзначено важливу роль сучасного дизайну бібліотеки, який відповідає запитам користувачів і допомагає залученню читачів.*

***Ключові слова:** сучасна бібліотека, коворкінг, інформаційні технології, тенденції розвитку, сучасний дизайн бібліотеки.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены тенденции развития современных библиотек зарубежных стран. Представлены варианты оригинальных дизайнерских решений современных библиотек в разных странах и отмечена важная роль современного дизайна библиотеки, отвечающий запросам пользователей и помогающий привлечению читателей.*

Ключевые слова: *современная библиотека, коворкинг, информационные технологии, тенденции развития, современный дизайн библиотеки.*

Summary. *The article is devoted to study the development trends of modern libraries of foreign countries. There were presented the variants of original design solutions of modern libraries in different countries and it was noted the important role of modern library design that meets user needs and helps to attract readers.*

Key words: *modern libraries, coworking, informational technologies, development trends, modern design of library.*

Сучасні бібліотеки – це комфортний високотехнологічний громадський простір з функціями коворкінгу, орієнтований на особистість та її потреби. З кожним роком в світі з'являється все більше вражаючих бібліотек, які часто перетворюються в центри зосередження суспільного життя навіть окремого міста в цілому. В Україні наразі також відбувається переосмислення функцій і ролі цих культурних інститутів, однак цей процес багато в чому гальмується пережитками радянського образу бібліотеки, де можна розмовляти тільки пошепки, ходити навшпиньки, сидіти за незручними столами, конспектуючи від руки. Але в багатьох країнах світу відбувається навпаки, адже багато бібліотек там являють собою інноваційні науково-технологічні центри. Саме тому, проблема створення і організації комфортного сучасного інформаційного середовища в бібліотеці в даний час є однією з актуальних проблем бібліотечно-інформаційної теорії і практики, з якою дослідниками пов'язується значне поліпшення бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів. Внаслідок цього, розгляд питань формування комфортного сучасного середовища в бібліотеці набуває великого наукового і практичного значення.

Метою нашої роботи ми визначаємо дослідження основних тенденцій інноваційного розвитку сучасних бібліотек зарубіжних країн для подальшого можливого використання їх досвіду в розвитку бібліотек України.

Сучасні бібліотеки – це набагато більше, ніж просто сховище книг. По всьому світу вони поступово модифікуються в «інтелектуальні центри», «центри інтелектуального дозвілля», «комунікативні майданчики» та ін. [3]. Бібліотеки – це місця для навчання, коворкінгу, оренди обладнання, творчості, роботи, наукових експериментів і відпочинку. Багато бібліотек працюють над впровадженням інформаційних технологій в сучасних бібліотеках. Прикладом успішного застосування інноваційних технологій в діяльності сучасної бібліотеки є, наприклад проект Баварської державної бібліотеки в рамках Public-Private-Partnership, згідно з яким Баварська державна бібліотека конвертує в електронну форму весь свій фонд історичних друкованих видань, на який не поширюється авторське право. Цей проект розрахований на кілька років і передбачає оцифровку понад мільйон назв. Оцифрований унікальний історичний фонд бібліотеки стає доступним через електронний каталог OPACplus для мільйонів людей в усьому світі [2]. Завдяки цьому, Баварська державна бібліотека, будучи відомою своїми зібраннями рукописів і найбільшою колекцією інкунабул, отримує найбільшу в німецькомовному просторі колекцію оцифрованих видань.

Крім того, необхідно зупинитися і на проекті «Віртуальна бібліотека Баварії», спрямованому на розширення традиційних бібліотечних послуг (наприклад, створення і підтримку бібліотечних порталів, доставку документів, надання додаткових послуг) на основі використання інформаційних технологій. Для її впровадження використовується інфраструктура Баварської державної бібліотеки, а також електронні та звичайні ЗМІ. Ядром проекту «Віртуальна бібліотека Баварії» є

орієнтована на користувача інформаційна система з надання віддаленого доступу до електронних бібліотечних ресурсів [2]. Найбільш істотним елементом даного проекту є можливість використання стандартизованих метаданих, аж до пошуку окремо взятих слів тексту або частини зображення відео. Цифрові документи включають в себе всі види інформації: бібліографічні дані, зображення, тексти, статистичні дані, аудіо- та відеоролики, а також анімацію. В якості специфічних, орієнтованих на конкретні цільові аудиторії, нових матеріалів у всіх областях науки виступають цифрові й навчальні матеріали з самих видавництв і вищих навчальних закладів. Ці матеріали розміщуються на власних і чужих серверах і утворюють віртуальні одиниці.

Оригінальний дизайн бібліотеки. Проектування інтер'єру та розробка сучасного дизайну стають одними з найбільш затребуваних напрямів модернізації бібліотек, адже це сприяє переломленню сформованих уявлень про «тьмяні» і не дуже ергономічні приміщення, створенню позитивного образу та іміджу бібліотеки, організації більш комфортних умов роботи співробітників, залученню читачів. Однак суспільні потреби не стоять на місці, і функції сучасних бібліотек давно перейшли на новий, затребуваний рівень. Розглянемо декілька прикладів сучасних вдалих проектів бібліотек.

Яскравим прикладом є міська бібліотека Штутгарта, яку багато експертів називають найкращою в Німеччині. Читальні зали цієї бібліотеки не мають нічого спільного зі штаповими уявленнями про бібліотеку – відвідувачі з комфортом можуть розміститися на теплій підлозі, в зручних кріслах, лежанках, підвіконнях. Крім того, в бібліотеці Штутгарта є всі атрибути сучасного коворкінгу: вільний доступ до Інтернету, комфортні місця для роботи, і додаткове технічне обладнання. Тому не дивно, що після «осучаснення» цієї бібліотеки вже за рік її роботи в новому режимі

число відвідувачів зросло в півтора рази, а кількість видач збільшилася на третину і міська бібліотека Штутгарта стала місцем, куди хочеться ходити.

Серед рекордів Штутгартської бібліотеки також найдовші години роботи з усіх публічних бібліотек Німеччини. Складні двері, на яких викарбувані вітання і прощання на німецькій, англійській, турецькій та російській мовах, відкриваються тут шість днів на тиждень з 9 ранку до 9 вечора. А для тих, хто терміново захоче почитати серед ночі, є швидка: «Бібліотечка для тих, у кого безсоння» [4]. Прямо біля входу, в камері схову з 40 осередками і прозорими дверцятами, лежать цілодобово доступні книги, DVD і компакт-диски. «Безсоння» Стівена Кінга, «Сон» Харукі Муракамі, «Зоряна тінь» Сергія Лук'яненка в перекладі на німецьку. Відкрити «книжковий автомат» можна за допомогою електронної картки абонента.

Бібліотека видає і твори образотворчого мистецтва. Якщо хтось хоче повісити у себе вдома або в офісі – хоча б на час – оригінали Йозефа Бойса або Георга Базеліц – для цього є «Графотека» – збірка з двох з половиною тисяч оригінальних творів мистецтва. Графіка, колажі і фотографії сучасних художників, відомих в Німеччині і за кордоном, доступні користувачам бібліотеки всього за два з половиною євро страхового внеску. Роботи зазвичай видаються на вісім тижнів, але керівництво відділу може дозволити продовжувати цей термін до шести тижнів, якщо на картину більше ніхто не претендує. А на всіх поверхах бібліотеки можна знайти стаціонарні комп'ютери та автомати, що видають «техніку тут і зараз» – це понад 100 ноутбуків і програвачів для відтворення аудіокниг.

Book Mountain and Library Quarter в голландському місті Спейкеніссе переступила межі традиційного розуміння бібліотек в плані концепції і функціоналу. По суті – це цілий комплекс споруд, пов'язаних між собою, де можна знайти конференц-зали, аудиторії, офіси, освітній центр на

екологічну тематику, заклади харчування, торгові простори, готель і навіть соціальне житло на 42 квартири. Назва Book Mountain відповідає концепції її дизайну – в центрі величезного читацького залу розташована гора з книг, розділених на кілька секцій для зручного пошуку [4]. Завдяки прозорій поверхні площею в 9300 кв. метрів в денний час практично немає необхідності у використанні штучного освітлення. Сьогодні Book Mountain and Library Quarter – це новий культурний центр міста, де мешканці і гості міста можуть продуктивно і приємно провести свій час.

Бібліотека в корейському місті Седжон була відкрита в 2013 році і відразу вразила відвідувачів своєю масштабністю. Більш 21000 кв. метрів будівлі за рахунок висячого в повітрі даху отримали форму вигнутого листа книги, відображаючи основне призначення будівлі. Таким чином, архітектори вирішили залучити більше відвідувачів і показати, що бібліотека є не тільки місцем для досліджень фахівців і вчених, але має й функції звичайної публічної бібліотеки для місцевих жителів. Ця бібліотека має всі функції коворкінгу: доступ до Інтернету, комфортні умови для роботи, конференц-зали та приміщення для семінарів. Книги тут представлені в друкованому, і в цифровому форматах, що забезпечує швидкий і зручний доступ до потрібної інформації. Крім того, тут є фуд-корт, розташований на верхніх рівнях бібліотеки, де відвідувачі можуть підкріпитися або помилуватися околицями і прилеглими озерами на відкритій терасі, розташованій на даху.

Бібліотека в Бірмінгемі сьогодні є найбільшою бібліотекою Великобританії і одним з найвідоміших культурних центрів Європи і світу. Велична будівля з переплетеними металевими кільцями різних діаметрів включає сучасний інтер'єр і високотехнологічне обладнання, а сама бібліотека містить найбільші колекції архівів британської та світової літератури. У бібліотеці регулярно проходять різноманітні вистави,

майстер-класи, фотосесії та інші події. Тут часто встановлюють вражаючі інсталяції, які залучають відвідувачів будь-якого віку та інтересів.

Серед цікавих і нестандартних рішень будівель і приміщень бібліотек різних країн наведемо ще кілька прикладів: філологічна бібліотека Вільного університету Берліна (Німеччина), округла форма будівлі якої нагадує форму людського мозку, а вигнуті сходи та галереї нагадують звивини; Бібліотека сера Дункана Райса (Великобританія), де крім цікавого дизайну можна відзначити спеціальні системи, які збирають дощову воду, а фотоелементи на даху і таймери контролюють освітлення; громадська бібліотека м. Бішаня (Сінгапур), 4-х поверхова будівля якої – «будиночок на дереві», а виступаючі зі стін осередки – місця для усамітненого читання або роботи; бібліотека Бранденбурзького технічного університету (University Library Cottbus-Senftenberg) в місті Котбус (Німеччина) – це сучасна вавилонська вежа, прикрашена зовні словами на різних мовах.

Українські бібліотеки теж прагнуть удосконалюватися і адаптуватися під потреби сучасного світу. І хоча поки настільки масштабних як попередні світові приклади в нашій країні немає, однак процес переосмислення функціоналу та поновлення бібліотек України вже запущений. І тому, необхідно навести приклади, які є яскравим доказом успішності цього процесу.

Так, у квітні 2018 року відбулося відкриття оновленого приміщення Центральної бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка для дітей в Києві. У бібліотеці замінили фасадні склопакети, перебудували вхід, оновили інтер'єр, адаптували для людей з інвалідністю. Крім того, в бібліотеці облаштували мультимедійний зал і ввели автоматизовану книговидачу і облік. Тепер зі звичайної бібліотеки вона перетворилася в сучасний суспільний простір – бібліохаб, де можна в комфортних умовах насолоджуватися читанням, спілкуванням або працювати як в звичайному коворкінгу.

У Центральній бібліотеці для дітей та юнацтва Львова розпочала свою роботу для громадськості міста перша в Україні аматорська студія звукозапису «Формат +». Звукозапис – нова безкоштовна послуга бібліотеки, що дозволяє всім бажаючим створювати фонограми, записувати власні музичні композиції, озвучувати відеоролики.

З огляду на потреби сучасної молоді, в Херсонській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Олеся Гончара діє програма «Артпідвал». «Артпідвал» – своєрідна молодіжна територія, яка знаходиться в підвалі бібліотеки, це багатофункціональне приміщення, де проходять вечірки, культурно-мистецькі розважальні програми, фестивалі, виставки сучасного мистецтва (наприклад, фестивалі «Вимикач свідомості», «Хроніка часу» і «Ніч в бібліотеці», рок-вечірка «Шабаш на Хеллоуїн», виставка сучасного мистецтва «Чотири стихії» та ін.) [1]. А головне – молодь може побути в своєму середовищі, знайти однодумців, зайнятися тим, що її цікавить.

Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Ольжича мінімум тричі на місяць перетворюється в безкоштовний розвиваючий заклад для дітей, хворих на аутизм і ДЦП. Кінолог Марина Франчук і досвідчений анімалотерапевт Олеся Марчук разом з двома лікарями ретриверами Норою і Кешею допомагають дітям з особливими потребами пізнавати світ і спілкуватися з ним.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Бібліотека сьогодення – це не тільки місце для читання, це місця для навчання, коворкінгу, оренди обладнання, творчості, наукових експериментів і відпочинку, це своєрідні «центри інтелектуального дозвілля». Сучасні бібліотеки різних країн прагнуть до обслуговування читачів з використанням сучасних технологій, створюють форми предметно-просторового середовища, що забезпечують рівень яскравості природного і штучного освітлення, температурний режим, якість повітря в приміщенні,

акустичний комфорт та ін., що дозволяє створювати комфортні зони обслуговування і відповідати мінливим потребам користувачів.

Бібліотеки України теж прагнуть удосконалюватися і адаптуватися під потреби сучасного світу, хоча і не так швидко, як це відбувається у світі, але перспективи розвитку для них величезні. Саме тому, використовуючи зарубіжний досвід, українські бібліотеки повинні рухатися в сторону створення таких «інтелектуальних центрів», як з боку впровадження новітніх інформаційних технологій, так і розробки сучасного дизайну бібліотеки, адже, як ми зрозуміли, зовнішній вигляд також сприяє популярності бібліотеки.

Перспективи подальших досліджень з означеної проблематики ми вбачаємо в розробці основних напрямів щодо позиціонування сучасних вітчизняних бібліотек як інформаційних центрів з розвинутою інфраструктурою надання послуг.

Література

1. Бояринова О. Украинская современная библиотека: оранжерея или место инноваций? / О. Бояринова. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/blog/obshchestvo/ukrainskaya-sovremennaya-biblioteka>. – Заголовок с экрана.
2. Макарова О. Інформаційно-комунікаційні технології в діяльності сучасної бібліотеки / О. Макарова // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського: зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2018. Вип. 49. С. 167–173. URL: <http://nbuvip.gov.ua/images/naukprazi/49.pdf>. Назва з екрана.
3. Редькина Н. С. Тенденции развития библиотек в современном евразийском пространстве / Н. С. Редькина // Культура в евразийском пространстве: традиции и новации. 2018. № 1 (2). С. 67-71.

4. Ярликова О. Сучасна бібліотека: що це, яка і навіщо? / О. Ярликова.
URL: <https://rubryka.com/article/suchasna-biblioteka-shho-tse-yaka-i-navishho/>. Назва з екрана.